

MEGY-CEATL FELMÉRÉS 2011

Részletes beszámoló

(Készítette Halasi Zoltán)

Összesen **26-an küldték el a kérdőívet**, négy válaszadó élt az anonim e-mail lehetőségével. A túlnyomó többség prózafordításra vonatkozó adatokat adott meg, lírával és drámával kapcsolatban csak elenyésző számú adat érkezett.

A minta a kimutatásokban szereplő MEGY-tagok létszámához arányítva kisszámú (17%), de ha a névleges tagokat leszámítjuk, már kedvezőbb az arány (minimum 25%), ha pedig egy-egy MEGY-rendezvény közönségéhez viszonyítjuk az adatközlők számát, akkor kifejezetten örülhetünk. Még inkább derűlátásra ad okot, hogy idén is ugyanannyian válaszoltak, mint tavaly, pedig akkor csupán töredékét kellett kitölteni a mostani rubrikamennyiségnek.

Tehát **köszönet mindenkinek**, aki vette a fáradságot és számokban végiggondolta az életmódját, hiszen a CEATL (általam jócskán lerövidített) kérdőíve ennek megismerését célozta.

A felmérés adatai természetesen nem tekinthetők reprezentatívnak, csakis tájékoztató jellegűek. Az értékelésben nem követem a kérdőív sorrendjét, igyekszem logikusabb áttekintést adni – a tarifákat a végére hagytam. A tarifa-értékelés statisztikai irányát Toderó Anna már megadta tavaly, őt próbáltam követni ezen a göröngyös ösvényen.

Nemek

Válaszadóink csaknem **80%-a (20 fő) nő**, alig több mint **20%-a (6 fő) férfi**.

Életkor

A **35-45 év** közötti korosztály alkotja a derékhatat 13 fővel, ami 50%-os aránynak felel meg, őket követik létszámban a 65 év fölöttiek 5, az 55-65 év közöttiek 4, a 25-35 év közöttiek 3, illetve a 45-55 év közöttiek 1 fővel. (Az életkori megoszlás utolsó adata valószínűleg véletlenszerűnek tekinthető: inkább a kitöltési kedv, mint az ilyen korú fordítók hiányáról tanúskodik.) A válaszadók egyszerűsített átlagéletkora 52 év (plusz-mínusz egy-két év hibahatár).

Nyelvek

Ami a nyelvek megoszlását illeti (a prózánál): a leggyakoribb az angol (9 válasz), majd a német és az olasz (5-5), a francia (3), a spanyol (2), a holland, a cseh és a szlovák, illetve a japán (1-1) következik. Természetesen egy válaszadó több nyelvet is megjelölhetett. Néhányan csak beikszelték az „európai nyelv” rubrikát, ez az én hibám, oda kellett volna írni kitöltési utasításként, hogy „részletezd”.

Munkaidőhányad

Erre a kérdésre húszan válaszoltak, öten munkaidejük legalább 85%-ában, ketten legalább 75%-ában, hárman legalább 50 %-ában dolgoznak műfordítóként, míg ugyancsak öten töltik munkaidejük harmadrészét (33 %-át), ketten negyed részét (25%) műfordítással, hárman pedig még ennyi ideig sem dolgoznak műfordítóként.

Véleményem szerint azt érdemes főfoglalkozású műfordítónak tekinteni, aki munkaideje legalább felét fordítja erre az igényes mesterségre. Ebben az esetben a húszas minta fele, éppen tíz fő (**50%**) minősülne **főfoglalkozású műfordítónak**, heten (**35%**) „**szabadidős műfordítónak**”, hárman (**15%**) pedig „**alkalmi**” tevékenységként üzik a műfordítást. A „szabadidős” kategóriába föltehetőleg a tanári foglalkozásuk mellett (pl. a nyári szünidőben) fordítók tartoznak.

Egyéb foglalkozások

Erre a kérdésre összesen huszonnégy válasz érkezett. A válaszadóknak több mint a fele (13 fő) egy, kevesebb, mint a fele legalább két foglalkozást jelölt meg a műfordításon kívül. Ketten négy egyéb foglalkozást adtak meg, egyvalaki ötöt. Nyolcan (**33%**) **tanítanak**, ebből hatnak jellemző módon nincs más egyéb foglalkozása a műfordításon kívül (ez is erősíti azt a feltevésemet, miszerint ők a „szabadidős” műfordítók). Tizennégyen (**55%**) **szerkesztenek**, közülük tízen még legalább egy, hárman pedig további két-három foglalkozást is üznek, elsősorban szakfordítást, másodsorban tolmácsolást. Négyen (**16%**) dolgoznak **íróként**, amellet, hogy műfordítók. De előfordul a mintában egy-egy fő, aki mindenekelőtt informatikusként, illetve tanácsadóként keresi kenyerét, továbbá olyanok (4 fő), akik kiegészítő munkaként szakkikírást, idegenvezetést, oktatásszervezést, lektorálást vállalnak.

Jövedelem-megoszlás

Erre a kérdésre huszonegy választ kaptunk. Évi jövedelme legalább 85%-át két fő, 75%-át három fő, 66%-át egy fő, legalább 50%-át két fő keresi meg műfordítással. Jövedelmük legalább egyharmadát keresik meg ketten, negyedét hatan a megadott mintából. Öt fő még az évi jövedelme 25%-át sem keresi meg műfordításból.

Ha azt tekintem **fő foglalkozásúnak**, aki jövedelme legalább felét műfordítással keresi meg, akkor a válaszadók **38%-a** kerül ebbe a kategóriába. A „**szabadidős**” kategóriába ugyancsak **38 %** (8 fő), az „**alkalmi**” kategóriába **24%** (5 fő) kerül.

Ha a munkaidő-megoszlás arányait egybevetjük a jövedelem-megoszlás arányaival, az derül ki, hogy a műfordításra fordított több munkaidő fajlagosan kevesebb jövedelmet eredményez.

Teljesítmény

Erre a kérdésre huszonhárman válaszoltak. Itt szinte csak a prózára vonatkozó adatok feldolgozhatók. Eszerint – a társadalomtudományi, ill. ismeretterjesztő szövegeket leszámítva – az elmúlt öt év átlagában évi 10 ívnél kevesebbet fordítottak négyen, 10-25 ív között nyolcan, 26-50 ív között öten, 51-100 ív között hárman, és egy fő 100 ívnél többet. A társadalomtudományi, ill. ismeretterjesztő szövegekkel együtt így alakulnak az arányok: 10-25 ív között tizenketten, 26-50 ív között heten, 51-100 ív között négyen, 100 ív fölött ketten fordítottak évente az elmúlt öt év átlagában. A **legkisebb** irodalmi fordítói **teljesítmény évi 6 ív** volt, a **legnagyobb évi 120 ív**. Noha a MEGY leginkább az irodalmi fordítókat tömöríti, az értékelésnél helyesebbnek vélem, ha e két kategóriát (irodalom és ismeretterjesztő szöveg) együtt veszem számításba, ha már a munkaidőbe és a jövedelembe beszámítottak. Ily módon a válaszadók **átlagosan évi 36 ívet** fordítottak, ennek átlagban **83%-a** volt **szépirodalom** (660 ív) és **17%-a** (150 ív) **tudományos-ismeretterjesztő** szöveg. Csak prózát 12 fő fordított, ezt tudományos-ismeretterjesztő szöveggel kombinálva 11 fő. (Ebben a kategóriában kiemelendők az évi 100 ív körül vagy afölött teljesítő „maratoni” vagy „nehézsúlyú” műfordítók: ők ketten-hárman húzzák fel az átlagot és valószínűleg ők képesek egyedül meg is élni ebből a munkából.)

Színművet a válaszadók közül **öten** fordítottak a megadott időintervallumon belül. Általánosságban véve 0-1 a lefordított színművek száma évente, ebből arra lehet következtetni, hogy egy-egy fő átlagosan két-három évente fordít színművet. Verset négyen fordítottak, a legkisebb éves átlag **50-100**, a legmagasabb **4-500 sor** között mozgott. Ez utóbbi adat azt jelenti, hogy az illető **2 fő** viszonylag állandóan foglalkozik versfordítással. (Egy válaszadó számszerűsítés helyett a „változó” megjelölést írta mind a próza-, mind a lírafordítói teljesítményéhez: sajnos ez az adat statisztikailag nem értékelhető.)

Jövedelem

A legkényesebb adat a műfordításból származó évi jövedelem. Az értékelést megnehezíti egyrészt a „nettó” kiszámításának nagyon bonyolult, könyvelői kvalitásokat igénylő művelete (ráadásul a számítgatás kulcsait évről-évre újra kell tanulni a változó adórendeletek miatt), másrészt az is, hogy válaszadóink csaknem minden évre vonatkozólag eltérő számban adtak meg adatokat (hiszen lehetett olyan év, amikor nem származott számottevő bevételük műfordításból vagy éppen nem találták meg a papírokat). A válaszok száma 2007-2010 között évenként 13 és 18 között mozgott (a jelen felé közeledve emelkedő tendencia figyelhető meg). 2007-ben a műfordításból befolyt legalacsonyabb évi jövedelem nettó 150.000 Ft, a legmagasabb 3.200.000 Ft volt. Négyen kerestek 500.000 Ft alatt, négyen 500.000-1.000.000 között, öten 1.000.000 fölött. 2008-ban a műfordításból befolyt legalacsonyabb évi jövedelem ugyancsak 150.000 Ft volt, a legmagasabb 3.500.000. Hárman kerestek kevesebbet 500.000 Ft-nál, hárman 500.000-1.000.000 között, és hatan 1.000.000 fölött. 2009-ben a legalacsonyabb évi jövedelem 200.000 Ft volt, a legmagasabb 3.600.000 Ft. Ketten kerestek 500.000 Ft-nál kevesebbet, hárman 500.000-1.000.000 között, és kilencen 1.000.000 fölött. Végül 2010-ben a legalacsonyabb jövedelem 70.000 Ft volt, a legmagasabb 3.600.000. Öten kerestek 500.000 Ft-nál kevesebbet, négyen kerestek 500.000-1.000.000 Ft között, 1.000.000 Ft-nál nagyobb jövedelmet nyolcan könyvelhettek el (ezen belül hárman 2.000.000 Ft-nál többet).

Mintánk alapján a műfordításból származó éves nettó jövedelem átlaga 2007-ben 934.000 Ft, 2008-ban 1.334.000 Ft, 2009-ben 1.185.000 Ft, 2010-ben 973.000 Ft volt. A számok az adatokból következnek, az adatok az egyes válaszadók munkakörülményeiből. Annyi látható, hogy a nagy szórás miatt ez a kategória finoman szólva sem egynemű (70.000 Ft-ot nem lehet egy lapon említeni 3.600.000 Ft-tal); mivel azonban a szórás minden évben állandó, valamiféle tendencia az átlagjövedelmek alakulásából talán mégis kiolvasható.

Honorárium

1. *Mikor?* Erre a kérdésre 16 válasz érkezett. Öten az eltérő kiadói gyakorlat miatt több variációt is beírtak, illetve beikszeltek egyidejűleg. Közülük egyvalaki azonnal kapja a honoráriumot, akár a kézirat leadása, akár a kézirat elfogadása, akár a mű megjelenése ennek a feltétele. Általában azonban 4-8-12 hét szerepel az összes adat (21) több mint 70%-ában (15 esetben), két esetben (alig 10%) adnak meg ennél kevesebbet (1-2 hetet), négy esetben pedig még ennél is tovább kell várnia a műfordítónak (15-16-25 hétig, sőt akár 11 hónapig). Nyolc válaszadó szerint a kézirat leadásához, ugyancsak nyolc szerint a kézirat elfogadásához, öt szerint pedig a megjelenéshez kötődik a kifizetés. Előfordul (két esetben), hogy a kiadó két részletben fizet. Legjobban azok járnak, akik a kézirat leadása után (átlagosan 6 héttel) kapják az utalást, a kézirat elfogadásához és a megjelenéshez kötődő kifizetés átlagosan 10 hét várakozást jelent.

2. *Hogyan?* Tizennégyen válaszoltak erre a kérdésre. A válaszolók az első kiadás után járó honoráriumot kivétel nélkül egy összegben kapják meg, a további kiadásokért pedig az első kiadás honoráriumának 50-50%-át – egy fő kivételével, aki ilyenkor kiadásonként a bolti ár 4-6%-át kapja.

Ösztöndíjak

Nyolcan válaszoltak erre a kérdésre. Összesen 16 ösztöndíjat kaptak 2007-2010 között. Ebből 13 alkotómunkára szólt, 3 műhelymunka költségeit fedezte. A legalacsonyabb támogatás egy alkalommal 130.000 Ft volt, a legmagasabb 1.000.000 Ft. Válaszadóink összesen 5.240.000 Ft támogatásban részesültek. Jellemző a Babits ösztöndíj (4 alkalom), a löweni (Hollandia) Vertalerhuis ösztöndíja (3 alkalom), továbbá különféle, főleg német támogatások (3 alkalom), de előfordul egy-egy svájci és ausztriai ösztöndíj is, a legnagyobb összegű ösztöndíj pedig egy francia kormánytámogatás.

Sajnos itt sem volt eléggé világos a kitöltési utasítás (hogy ti. csak fordítói ösztöndíjakat írj be), így történhetett, hogy valaki drámaírói ösztöndíját is itt tüntette fel.

Hozzájárulás, támogatások

A legutolsó kérdés a CEATL-kérdőívben – az ösztöndíjak mellett minden egyéb hozzájárulásra és támogatásra is vonatkozott – Magyarországon kissé nehezen megválaszolható, hiszen a könyvtámogatások összege a kiadókhöz fut be, magánemberek, ill. alapítványok ritkán szponzorálnak fordításokat. Ezért az itt feltüntetett néhány adatot nem értékeltem.

Szerzői jogok

1. *Korrektség* A húsz válaszadó több mint fele (11 fő) mindig korrekt szerződést köt, egyharmaduk (6 fő) csak az esetek 66%-ában látja korrektnek a szerződését, 1 fő minden harmadik esetben köt korrekt szerződést. Ketten soha nem kötnek jogilag kifogástalan szerződést, egyikük szerint öt minden jogról lemondatták. 1 fő szerint ő mindig korrekt szerződést köt, de a másik fél ezt nem mindig tartja be.

2. *Jogok átengedése* Válaszadóink többsége az összes jogot átengedi a szerződéskötéskor, mindössze ketten csak az elsődleges jogokat. Az átengedés (a szerződés érvényének) időtartama jellemzően 4-5-8 év (nagyjából egyenlő arányban, de néhányan mindhárom variációt beikszeltek), 8 évnél hosszabb időre egyvalaki engedte át a jogokat. A járulékos és kiegészítő jogokra, E-könyvre, hangos könyvre vonatkozó adat nem érkezett, ez is jelzi, hogy Magyarországon lassú az átállás az elektronikus könyvkiadásra.

3. *Név helye* Erre a kérdésre huszonkét választ kaptunk. Öt esetben a válaszadók két lehetőséget is megjelöltek. 13 fő jelölte meg a fordító nevének helyeként a belső címlap hátoldalát, 8 fő a belső címlapot, 4 fő a kolofonban látja a fordító nevét. Egyetlenegy adatunk van arra, hogy a könyv fedelén látható a fordító neve. Mármost kérdéses, hogy a belső címlapot megjelölő 8 fő valóban arra a helyre gondolt-e, amire a kérdés feltevői. Tudniillik ez azt jelentené, hogy a fordító nevét a szerző és a cím alatt tünteti fel a kiadó. Márpedig ez a kiadói szokás Magyarországon még nem terjedt el.

Számlaadás

Hárman adószámmal rendelkező magánszemélyként adnak számlát (ebbe a rubrikába valaki azt írta, hogy ő nem ad, mert nem éri meg – ezt nehéz értelmezni, nemkülönben másik válaszadónk megjegyzését, miszerint ő sem ad számlát, mivel felhasználási szerződéssel dolgozik), kilencen egyéni vállalkozóként (egy fő csak 2009-ig bírta ezt az adózási formát, azután áttért a harmadik fajtára), ugyancsak kilencen társas vállalkozásként (itt is jelezte egy fő, hogy ő már nem bírja – gondolom, az adóterheket).

Tarifa

1. Mennyi volt 2010-ben?

Ha valaki nem adott meg minimum és maximum értéket, hanem csak egy számot írt be, azt az egyet minimumként és maximumként egyaránt számításba vettem. Az átlagoknál az egyszerűség kedvéért bizonyos mértékig kerekítettem.

Az **átlagos nehézségű** fordításoknál (20 válasz) a legalacsonyabb honorárium 2010-ben 20.000 Ft volt, a legmagasabb 35.000 Ft. Ezen fordítások átlagos minimum honorárium 29.500 Ft, átlagos maximuma 31.200 Ft (átlaguk: 30.350 Ft)

Más szempontból nézve, az adatok megoszlása: minimumként 6 fő kapott 20-30.000 Ft közötti, 10 fő 31-35.000 Ft közötti, és 4 fő 35.000 Ft fölötti honoráriumot. Maximumként 6 fő kapott 25-30.000 Ft közötti, 7 fő 31-35.000 Ft közötti és mindössze 1 fő 36.000 Ft fölötti összeget

A **nehéz** fordításoknál (19 válasz) a legalacsonyabb összeg 25.000 Ft, a legmagasabb 70.000* Ft (utóbbi alapítványi hozzájárulásból). Itt az átlagos minimum honorárium 34.200 Ft, az átlagos maximum honorárium 36.450 Ft volt. (átlaguk: 35.535 Ft)

Az adatok megoszlása: a minimumot tekintve 25-34.000 Ft között volt 11 fő, 35-39.000 Ft között 4 fő, 40.000 Ft 4 fő.

A maximumok esetében: 25-34.000 Ft között volt 4 fő, 35-39.000 között 6 fő, 40.000 Ft fölött a legtöbben, 7 fő. 2 fő érte el a 60-70.000 Ft-os csúcst a külföldi támogatásnak köszönhetően.

A **2010-es honoráriumátlag** összességében **32.900 Ft** volt.

Összehasonlításképpen: a 2002-es átlag **20.000**, a 2005-ös **28.100**, a 2009-es átlag **32.200 Ft** volt. (Megjegyzés: noha a kérdőív a nettó ívhonoráriumra volt kíváncsi, valami azt súgja nekem, hogy a válaszadók kivétel nélkül a bruttó összeget adták meg – ez a szokás hatalma.)

Ez a honorátlag 1 (1800 leütéses) oldalra (270 Ft/€ árfolyamon) átszámítva: **5,46 €**. Az átlagos nehézségű szövegnél ugyanerre kerek **5 €** tarifaérték jön ki. A nehéz szövegnél **5,9 €** - Ezzel, akárcsak tavaly, ismét sereghajtók vagyunk az EU-ban. (Szlovákia, Litvánia és Csehország mögött.)

2. Mennyit tartanánk méltányosnak?

A válaszok eléggé szórak: **átlagos** nehézségű fordítások esetében a legkisebb említett összeg 35.000 Ft, a legmagasabb 60.000 Ft. A **nehéz** fordításokat illetően még inkább eltérnek a vélemények: van, aki itt is beérné 25.000 Ft-tal, de olyan is akad, aki szerint 80.000 Ft volna méltányos.

Ami az átlagokat illeti: **átlagos** nehézségű fordításoknál a minimum átlagosan 40.000 Ft, a maximum 43.200 Ft volna (átlag: 41.600 Ft), **nehéz** fordításoknál pedig 49.400 Ft az átlagos minimum elvárás, és 52.900 Ft az átlagos maximum (51.150).

Összességében a felmérés résztvevői szerint **átlagosan kb. 46.400 Ft** volna a **méltányos honorárium**, ami 13.500 Ft-tal, azaz kb. 29%-kal több a tényleges 2010-es átlagnál.

Visszaulva a korábban említett CEATL-felmérésre, ez kb. **7 euró/oldal** honoráriumnak felelne meg, amivel még mindig a sereghajtók között lennénk (nagyjából holtversenyben Litvániával és Csehországgal).

3. Líra, dráma, szakfordítás

Mivel ezekben a kategóriákban nagyon kevés válasz érkezett, az adatok tényleg csak tájékoztató jellegűek.

A **líra** esetében 2010-re három adatunk van az átlagos nehézségű kategóriában 250-300 Ft/sor, a nehéz kategóriában egy: 1 Euró/sor, ami az előbbi kategória tarifahatárai között mozog.

A válaszadók 200-400, illetve 500 Ft/sor díjazást tartanának méltányosnak az átlagos nehézségű fordításoknál, és 400-600, illetve 750 Ft-ot a nehéz kategóriában.

A **dráma** esetében akkora különbség van a válaszok között, amit talán az magyarázhat, hogy más-más természetű a fordítások felhasználása. 2010-ben csak a nehéz kategóriára van adatunk, az egyik 120.000 Ft (ez hangjáték), a másik 640.000 Ft (kortárs szerző), külföldi támogatással. A méltányosnak tartott összegek ezúttal csak a nehéz fordításokra vonatkoznak: 120.000 Ft-tól 6-800.000 Ft-ig terjednek.

A **szakfordítás** csak az összehasonlítás kedvéért került a kérdőívre. Amint várható volt, a néhány beérkezett adatból is az derült ki, hogy a szakfordítás díjazása jóval magasabb, mint a műfordításé: az

adatok 1,60 Ft/leütéstől 2,50 Ft/leütésig terjedtek (ez egyébként 64-100.000 Ft-os ívhonoráriumnak felelne meg).

FÜGGELÉK

Tarifatáblázatok

1. Magyarország – MEGY adatai

Átlag – 1 ív: 40.000 leütés/közökkel

Év	2002	2005	2009	2010
átlaghonor (Ft/ív)	20.000	28.100	32.200	32.900

Részletezve – 1 ív: 40.000 leütés (közökkel)

	Átlagos nehézségű szöveg (Ft/ív)		Nehéz szöveg (Ft/ív)	
	Valóságos	Méltányos	Valóságos	Méltányos
2009	31.000	40.000	33.600	45.750
2010	30.350	41.600	35.500	51.150

2. Európa – CEATL adatai (részletek) (2008) – egy oldal/ € = 1800 leütés (közökkel)/€

A magyar adatok 2010-ből származnak

Portugália		Szlovénia		Szlovákia		Litvánia		Csehország		Magyarország	
átlagos	nehéz	átlagos	nehéz	átlagos	nehéz	átlagos	nehéz	átlagos	nehéz	átlagos	nehéz
12	18	11,40	16,80	7,25	11,50	5,65	7,60	5,50	9,00	5,00	5,9

3. Műfordítás kontra szakfordítás tarifák (2010) – MEGY adatai

Műfordítás (leütés/Ft)	Szakfordítás (leütés/Ft)
0,75-0,9	1,6-2,5